

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет іноземної філології
Кафедра практики англійської мови

СИЛАБУС
нормативної навчальної дисципліни
ОСНОВИ ПЕДМАЙСТЕРНОСТІ

підготовки бакалавра

спеціальності 014 Середня освіта. Мова і література (німецька)

освітньо-професійної програми Середня освіта. Німецька мова

Силабус навчальної дисципліни «ОСНОВИ ПЕДМАЙСТЕРНОСТІ»
підготовки бакалавра, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014
Середня освіта. Мова і література (німецька), за освітньо-професійною
програмою Середня освіта. Німецька мова.

Розробник: Малімон Леся Костянтинівна, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри практики англійської мови.

**Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри
практики англійської мови (протокол № 1 від 31 серпня 2020 р.).**

Завідувач кафедри:  Коляда Е. К.

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	01 Освіта / Педагогіка 014 Середня освіта. Мова і література (німецька) Середня освіта. Німецька мова Бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 60 год / 2 кредити		Рік навчання 1
		Семестр 1-й
		Лекції 20 год.
ІНДЗ: немає		Практичні (семінарські) 16 год.
		Самостійна робота 20 год.
		Консультації 4 год.
Форма контролю: екзамен		
Мова навчання		Українська

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	01 Освіта / Педагогіка 014 Середня освіта. Мова і література (німецька) Середня освіта. Німецька мова Бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 60 год / 2 кредити		Рік навчання 1
		Семестр 1-й
		Лекції 8 год.
ІНДЗ: немає		Практичні (семінарські) 6 год.
		Самостійна робота 38 год.
		Консультації 8 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання		Українська

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові	Малімон Леся Костянтинівна
Науковий ступінь	кандидат філологічних наук
Вчене звання	доцент
Посада	Доцент кафедри практики англійської мови
Контактна інформація	+380679763929
	Mail.Malimon@ukr.net , malimon@vnu.edu.ua
Дні занять	http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi
	Очні консультації: в день проведення лекцій / семінарських занять (за попередньою домовленістю). Усі запитання можна надсилати на електронні скриньки, зазначені в силабусі.

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні аспекти педагогічної діяльності та педагогічної майстерності. Дисципліна передбачає розв'язання низки завдань професійної та практичної підготовки фахівців, зокрема: здійснення професійно-педагогічної діяльності та навчально-виховної діяльності фахівця.

В курсі враховані комунікативні, культурні та психологічні чинники, що сприяють створенню та функціонуванню різних педагогічних підходів. Особлива увага приділяється особливостями професійно-педагогічної діяльності організатора освітнього простору.

2. Пререквізити/Постреквізити

Дисципліна є складовою частиною циклу навчальних курсів з професійної педагогічної підготовки, тісно взаємодіє з філософією, історією, логікою, соціологією, методикою викладання іноземних мов, психологією. Курс „Основи педмайстерності” є початковим у системі дисциплін з педагогіки та методики, що дає уявлення про освітній процес, підвищує професійний та інтелектуальний рівень майбутнього фахівця.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни.

Формування в студентів системи знань про цілісний педагогічний процес; сприяння розвитку умінь аналізувати й оцінювати досягнення сучасної педагогічної науки, вітчизняного й зарубіжного досвіду; формування здатності до критичного мислення, потреби в самовдосконаленні особистості педагогічної діяльності; сприяння розвитку здібностей самостійно набувати нові знання, оволодівати способами діяльності, користуватися набутими знаннями, здійснювати самооцінку.

4. Результати навчання (компетентності).

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

знати: Знати сутність і зміст, особливості педагогічної моралі, категорії, норми, принципи, функції у процесі педагогічної діяльності. Знати сучасні концепції, завдання, зміст, методи, організаційні форми та засоби організації навчально-виховного процесу. Знати складові педагогічної майстерності викладача; базові ціннісні орієнтації педагога; особливості педагогічного спілкування; складові невербальної поведінки педагога; типи, структуру, динаміку конфліктів у педагогічних ситуаціях, шляхи їхнього розв'язання; культуру, техніку, риторичні аспекти педагогічного мовлення; педагогічний такт та етику діяльності викладача; особливості педагогічного впливу на особистість, створення ситуації успіху; сучасні організаційні форми, методи, прийоми інтерактивного навчання, що використовуються у навчально-виховному процесі. Усвідомлювати сутність процесів навчання й виховання у школі, їх психолого-педагогічні основи, розвиток педагогічної науки в історичній ретроспективі та сучасні тенденції їх трансформації.

вміти: Вміти використовувати педагогічні знання та підходи на практиці. Усвідомлювати професійну значущість знань з основ педагогічної майстерності, усвідомлювати потребу постійного удосконалення професійних знань, умінь, навичок та розвитку педмайстерності. Виявляти готовність до прийняття обґрунтованих рішень у різних умовах, у тому числі складних і непередбачуваних, що потребує застосування різних підходів та прогнозування. Застосовувати методи науково-педагогічного дослідження; вміти застосовувати невербальне спілкування, різноманітні методи й прийоми словесного впливу. Вміти аналізувати педагогічні конфлікти, обирати ефективні шляхи їхнього розв'язання. Вміти застосовувати інтерактивні методи та різні форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Здійснювати оцінку стратегічного розвитку групи, класу, колективу. Визначати рівень особистісного й професійного розвитку, моделювати траєкторію особистісного самовдосконалення. Виявляти здатність до самоорганізації у професійній практичній діяльності.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Лаб.	Сам. роб.	Конс.	Форма контр./ бали
Змістовий модуль 1. Становлення педагогічної майстерності							
Тема 1. Зміст педагогічної майстерності вчителя та шляхи її формування й реалізації .		2	1		2		
Тема 2. Підмайстерність та особистість учителя. Педагогічна техніка вчителя.		2	1		2		
Тема 3. Майстерність педагогічного спілкування. Мовлення вчителя як засіб педагогічної праці		2	2		2		
Тема 4. Психолого-педагогічні умови взаємодії в педагогічному спілкуванні		2	2		2		
Тема 5. Самовиховання як основа формування педагогічної майстерності		2	2		2	2	
Разом за модулем 1	30	10	8		10	2	ДС/5+ ІРС/5 +ТР/5
Модульна контрольна робота							5

Змістовий модуль 2. Педагогічний процес при вивченні профільного предмета у закладі освіти							
Тема 6. Загальні основи організації цілісного навчально-виховного процесу		2	1		2		
Тема 7. Урок як основна форма організації навчання. Майстерність учителя на уроці		2	1		2		
Тема 8. Застосування учителем на уроках методів й засобів навчання		2	2		2		
Тема 9. Застосування форм, системи методів і засобів виховання учителем		2	2		2		
Тема 10 Розв'язання педагогічних ситуацій, задач і конфліктів		2	2		2	2	
Разом за модулем 2	30	10	8		10	2	ДС/5+ ІРС/5 +ТР/5
Модульна контрольна робота							5
Всього годин:	60	20	16		20	4	

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Лаб.	Сам. роб.	Конс.	Форма контр./ бали
Змістовий модуль 1. Становлення педагогічної майстерності							
Тема 1. Зміст педагогічної майстерності вчителя та шляхи її формування й реалізації .		0,5			3		
Тема 2. Педмайстерність та особистість учителя. Педагогічна техніка вчителя.		0,5	1		4		
Тема 3. Майстерність педагогічного спілкування. Мовлення вчителя як засіб педагогічної праці		1	1		4	2	
Тема 4. Психолого-педагогічні умови взаємодії в педагогічному спілкуванні		1	1		4		
Тема 5. Самовиховання як основа формування		1	1		4	2	

педагогічної майстерності							
Разом за модулем 1	31	4	4		19	4	ДС/5+ ІРС/5 +ТР/5
Модульна контрольна робота							5
Змістовий модуль 2. Педагогічний процес при вивченні профільного предмета у закладі освіти							
Тема 6. Загальні основи організації цілісного навчально-виховного процесу		0,5			3		
Тема 7. Урок як основна форма організації навчання. Майстерність учителя на уроці		0,5			4		
Тема 8. Застосування учителем на уроках методів й засобів навчання		1	0,5		4		
Тема 9. Застосування форм, системи методів і засобів виховання учителем		1	0,5		4		
Тема 10 Розв'язання педагогічних ситуацій, задач і конфліктів		1	1		4	2	
Разом за модулем 2	29	4	2		19	4	ДС/5+ ІРС/5 +ТР/5
Модульна контрольна робота							5
Всього годин:	60	8	6		38	8	

6. Завдання для самостійного опрацювання

Самостійна робота студентів охоплює 20/38 годин і спрямована на подальше формування педагогічної компетенції, розвиток та розширення світогляду студентів у педагогічному та методичному аспекта, збагачення словникового запасу студента, розвиток навичок правильного структурного оформлення педагогічного дискурсу.

Теми, що винесені на самостійну роботу, розглядаються на лекціях частково. Враховуючи специфіку теоретичного курсу, завдання з самостійної роботи для студентів пов'язані з роботою над оригінальними текстами праць видатних педагогів.

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Марія Монтессорі «Метод Монтессорі»	10/19
2	Василь Сухомлинський «Сто порад учителям»	10/19
	Разом	20/38

IV. Політика оцінювання

При вивченні курсу студент виконує такі види робіт: вивчення лекційного матеріалу, опрацювання матеріалу на семінарах, виконання індивідуальних завдань, написання тематичних контрольних тестів. Навчальний курс складається з двох кредитів, які закінчуються **заліком**. Сумарна кількість балів, яку студент отримує при засвоєнні змістових модулів за 100-бальною шкалою, визначає його підсумкову оцінку, яка відповідає: зараховано, незараховано з необхідністю повторного складання.

Поточне оцінювання, яке має на меті перевірку рівня знань студента, здійснюється викладачем протягом семестру на лекційних і семінарських заняттях у межах змістового модуля. Поточне оцінювання включає в себе поточну роботу студента під час лекційних і семінарських занять: у кожному змістовому модулі – максимум 5 балів за усне опитування (ДС - дискусію), 5 балів за письмовий контроль (ІРС), індивідуальна робота студента включає підготовку конспектів наукових праць видатних педагогів, 5 балів за участь у тренінгах (ТР), 5 балів за написання модульних контрольних робіт. Максимальна оцінка студента за поточне оцінювання становить 40 балів.

V. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль, який здійснюється провідним викладачем, має на меті перевірку рівня знань студента під час виконання підсумкового тесту та усної відповіді. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за залік, становить 60 балів, з яких 30 балів – оцінка за підсумковий тест, 30 балів – за усну відповідь. Якщо студент погоджується з результатом, який він отримав за поточний контроль і написання залікового тесту, він має право не складати залік в усній формі.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всівидинавчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

Критерії оцінювання знань студента на семінарських заняттях

Бали	Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студента
5	Студент має системні, глибокі знання, виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності, вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, аргументувати власні судження теоретичними і фактичними

	положеннями, підсумувати сказане висновками. Студент вільно володіє спеціальною термінологією, грамотно ілюструє відповідь прикладами, вміє комплексно застосовувати знання з інших дисциплін.
4	Знання студента є достатньо ґрунтовними, він правильно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, уміє аналізувати, встановлювати зв'язки між явищами, фактами, робити висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями.
3	Студент демонструє посередні знання основних положень навчального матеріалу. Відповідь у цілому задовільна. Студент здатний аналізувати, порівнювати, робити висновки, наводити окремі приклади на підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях.
2	Студент демонструє низький рівень знань, здатний частково відтворити теоретичний матеріал відповідно до тексту підручника або лекції викладача, повторити за зразком певну операцію.
1	Студент може розрізняти об'єкт вивчення, фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, з допомогою викладача виконує елементарні завдання.

Критерії оцінювання письмових завдань (робота з науковими працями видатних лінгвістів)

Бали	Критерії оцінювання
0	Студент не підготував конспект.
1	Виконані студентом завдання відповідають вимогам від 50 до 75 %.
2	Завдання виконані студентом бездоганно.

Критерії оцінювання модульних контрольних робіт

Модульна контрольна робота здійснюється провідним викладачем і може проводитись лише один раз в кінці Змістового модуля. Відсутність студента на модульній контрольній роботі без поважної причини оцінюється у "0" балів. Повторне написання контрольної роботи можливе за умови, якщо студент був відсутній на контрольній роботі з поважної причини. Написання контрольної роботи відбувається в найкоротший термін, узгоджений з провідним викладачем.

Максимальна оцінка студента за тематичну контрольну роботу у кожному змістовому модулі становить **10 балів**. Модульна контрольна робота складається з питань у вигляді тесту і оцінюється в 10 балів відповідно.

Критерії оцінювання знань студентів на заліку

Залік складається з двох частин: 1) написання підсумкового тесту (максимум – 30 балів) та 2) усна відповідь (максимум – 30 балів).

В оцінці знань студентів враховується:

- 1) достатність обсягу відповіді (повна, недостатньо повна, неповна);
- 2) обізнаність з основними поняттями, принципами, законами, правилами навчальної дисципліни;
- 3) логічність викладу матеріалу;
- 4) обґрунтованість власних міркувань;
- 5) уміння інтегрувати та диференціювати знання теоретичного матеріалу та застосовувати їх при виконанні практичних завдань.

Відповідь вважається *повною (30 балів)*, якщо студент повністю оволодів матеріалом, обізнаний з усіма поняттями і термінами навчального курсу і адекватно оперує ними під час відповідей на поставлені питання, а також посилається на наукові дослідження з навчальної дисципліни, ознайомлений зі спеціальною літературою; демонструє здатність аналізувати факти, аргументувати власні судження теоретичними і фактичними положеннями, підсумувати сказане висновками.

Відповідь вважається *недостатньо повною (20 балів)* за умов непоганого володіння знаннями з навчального предмету. Відповідь студента має бути правильною і обґрунтованою. Студент повинен продемонструвати знання теоретичного матеріалу, навички самостійної навчально-пізнавальної діяльності, здатність викладати матеріал в певній логічній послідовності. Допускаються незначні помилки, які не впливають на загальне розуміння викладеного матеріалу.

Відповідь вважається *неповною (10 балів)*, якщо продемонстровані знання з предмету носять фрагментарний і поверхневий характер. Теоретичні і фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Студент обізнаний з літературними джерелами з навчальної дисципліни, але не може дати достатньо критичної їх оцінки; допускає суттєві помилки, які порушують логіку викладення матеріалу.

Залік вважається *нескладеним* за умов неправильної або неповної відповіді, яка свідчить про нерозуміння поставленого завдання. Студент не володіє понятійно-категоріальним апаратом, необізнаний з літературою з навчальної дисципліни і допускає грубі помилки у викладенні матеріалу.

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна

1. Абрамович С. Д., Чикарькова М. Ю. Риторика: Навч. посібник. – Львів: Світ, 2001. – 240с.
2. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка. – Київ: Лібра, 1996. – 224 с.
3. Аймедов К. В. та ін. Загальна педагогіка та історія педагогіки : підручник – К.: Видавничий Дім “Слово”, 2014. -352 с.
4. Алексеєнко Т. А., Мишковська Т. Д., Сушанко В. В. Модульна технологія вивчення курсу “Педагогіка”. – Чернівці: Рута, 2002. – 159 с
5. Артемова Л. В. Історія педагогіки України. – К.: Либідь, 2006. – 424 с.
6. Бабич Л. В., Кондратенко Г. М. Основи педагогічної майстерності: Навчальний посібник для студентів педагогічних університетів. –

- Херсон: Айлант. 2002. – 81 с.
7. Бондар В. І. Дидактика. – К.: Либідь, 2005. – 261 с.
 8. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. – Дрогобич: Коло, 2004. – 526 с.
 9. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Академвидав, 2009. – 615 с.
 10. Галузинський В. Н., Євтух М. В. Педагогіка: теорія та історія: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1995. – 237 с.
 11. Голік О. Б. Педагогічна майстерність: організаційно-управлінський аспект: Навчальний посібник. – Донецьк: вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2010. – 242 с.
 12. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. – К.: Академвидав, 2004.
 13. Зайченко І. В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. - Чернівці, 2009. – 528с.
 14. Зайченко І. В. Історія педагогіки у 2-х книгах. Книга 1. Історія зарубіжної педагогіки. – К.: Видавничий дім «Слово», 2010. – 624 с.
 15. Класний керівник у сучасній школі: Метод. посібник. – К.: Інститут змісту і методики навчання, 1996. – 156 с.
 16. Ковальчук І. В. Педагогіка: посібник. – Чернівці : Рута, 2018.- 367с.
 17. Концепція національного виховання // Освіта. - 1994. - 26 жовтня.
 18. Кривильова О. А. Підготовка майбутніх учителів до творчої діяльності: Монографія. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 200 с.
 19. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів в системі загальної середньої освіти // Освіта України. - № 10. – 5 жовтня 2000 р.
 20. Кузьмінський А. І. Педагогіка. – К.: Знання, 2007. – 447 с.
 21. Левківський М. В. Історія педагогіки. – К.: Центр навч. літератури, 2008. – 369 с.
 22. Малафійк І. В. Дидактика новітньої школи : навч. посіб. для студентів ВНЗ І. В. Малафійк. - Київ : Слово, 2015. – 630с.
 23. Малафійк І. В. Дидактика. – К.: Кондор, 2005. – 395 с.
 24. Манчуленк Л. В. Формування творчого стилю діяльності майбутніх педагогів: навч.-метод.посібник. – Чернівці: Рута, 2007. – 76 с.
 25. Мацьопа Р. Л., Манчуленко Л. В., Платаш Л. Б. Педагогічна практика у класичному університеті: навч.-метод.посібник. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 80 с.
 26. Мацьопа Р. Л., Платаш Л. Б. Модульна технологія курсу "Педагогіка". Модуль 1. – Чернівці: Рута, 2004. – 106 с.
 27. Мацьопа Р. Л., Платаш Л. Б. Модульна технологія курсу "Педагогіка". Модуль 2. – Чернівці: Рута, 2005. – 164 с.
 28. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. – К, 2003. – 615 с.
 29. Пальчевський С. С. Педагогіка. – К.: Каравелла, 2007. – 575 с.
 30. Пащенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка. – К. : Центр навчальної літератури, 2018. - 228с.
 31. Педагогіка; базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів: навчальний посібник. – К. :Фоліо, 2015. - 576 с.

32. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І. А. Зязюна. — 3-тє вид., допов. і переробл. — К.: СПД Богданова А. М., 2008. — 376 с.
33. Педагогічна майстерність: Хрестоматія: Навч. посіб.; За ред. Зязюна І. А. — К: Вища шк.; 2006. — 606 с.
34. Пилипчик В. В. Розвиток педагогічної майстерності вчителя в предметних методиках навчання: Монографія. — К., 2007. — 176 с.
35. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів. — К., 2004. — 616с.
36. Пономарьова Г. Ф. Порівняльна педагогіка: навчальний посібник/ Х. : Ексклюзив, 2014. — 424с.
37. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: Підручник. — К.: Міленіум, 2006.- 346 с.
38. Филипчук В. С. Соціальні конфлікти: їх суть і вирішення. — Чернівці, 2003. 72с.
39. Фізеші О, Й. Педагогіка: Основи педагогіки. Дидактика. Теорія та методика виховання. Школознавство: навч. посібник. — К. : Кондор, 2013.- 390 с.
40. Фіцула М.М. Педагогіка. — К.: Академвидав, 2006. — 351 с.
41. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: Навч.- метод. посіб. — К., 2002. — 215с.
42. Ягупов В. В. Педагогіка. — К.: Либідь, 2004. — 559 с.

Допоміжна

1. Бех Т. Д. Проблема методів виховання у сучасній школі // Педагогіка і психологія. - 1996. - №4. - С. 136-140.
2. Бондар В. І. Теоретичні основи і технологія педагогічного аналізу: управлінський аспект. - К., 1996.
3. Васянович Г. П. Інтегративна сутність поняття «моральна культура педагога» // Педагогіка і психологія професійної освіти. 1999.- № 1. - С. 45— 56.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. — К., 2000.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. — К.: Академвидав, 2004. — 351 с.
6. Добрович А. Б. Воспитателю о психологии и психогигиене общения. — М., 2002.
7. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: Навч. Посіб. — 2-ге вид., допов. і переробл. — К., 2005.
8. Кузьмінський А. І., Вовк Л. П., Омеляненко В. Л. Педагогіка: завдання і ситуації: Практикум. — 1С.: Знання-Прес, 2003.
9. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. — К.: Знання-Прес, 2003.
10. Омеляненко В. Л. Педагогіка: завдання і ситуації: Практикум. — К.: Знання — Прес, 2006.
11. Синиця І. О. Педагогічний такт і майстерність учителя. — К.: Рад. школа, 1999.

12. Сорока Г. І. Сучасні виховні системи та технології. – Х.: Ранок, 2002.
13. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві // Виб. Твори: В 5 т. – К., 1976.
14. Федорчук В. В. Основи педагогічної майстерності. — Кам'янець-Подільський: Видавець Зволейко Д., 2008. – 140 с.

Інформаційні ресурси

1. **Кожному ученику нужен наставник. Режим доступу:**
<https://www.youtube.com/watch?v=-Y7PGgizjro>
2. **Готуємось до уроку. Режим доступу:**
<https://www.youtube.com/watch?v=nJ1XJgDdfi8>
3. **Тривоги і труднощі батьків: кілька порад, як виховувати сучасних дітей** <https://nus.org.ua/articles/tryvogy-i-trudnoshhi-batkiv-kilka-porad-yak-vyhovuvaty-suchasnyh-ditej/>
4. **Покоління Z: як знайти підхід. Режим доступу:**
<https://apostrophe.ua/ua/article/society/science/2018-09-20/pokolenie-z-kak-nayti-podhod-k-sovremennyim-detyam/20733>
5. **Освіта після пандемії. Частина 2. Тренди майбутнього шкільної освіти. Режим доступу:** <https://uacrisis.org/uk/osvita-i-pandemiya>